

певного конкретного дискурсу; результати такого аналізу мають бути корисними як у лінгвістичному, так і у перекладацькому аспектах.

Актуальність дослідження на матеріалі американського професійного спілкування підкреслюється тим, що робота неймовірно важлива для них, й вони пишуться тим, що багато працюють, відмовляючись від відпочинку та навіть сну, а також нехтуючи відпустками [1, 121].

Природньо, що ця властива американському соціуму риса знаходить своє відображення у художніх формах відтворення дійсності, котрі слугують джерелом як власне лінгвістичної, так і соціокультурної інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Зацний Ю.А.* Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. – Львів: ПАІС, 2007. – 228с.
2. *Карасик В.И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
3. *Карасик В.И.* Язык социального статуса. – Москва: Институт языкознания АН СССР, Волгоградский педагогический институт, 1991. – 495 с.
4. *Макаров М.Л.* Основы теории дискурса. – М.: ИТДГК "Гнозис", 2003. – 280 с.
5. *Олешиков М.Ю.* Системное моделирование институционального дискурса: Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.19. – Нижний Тагил, 2007. – 42 с.

СТРАТЕГІЧНІ КОНФРОНТАЦІЙНІ СМИСЛИ У ДИСКУРСІ ЯК ПРОБЛЕМА ЛІНГВІСТИЧНОГО ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО АНАЛІЗУ

Фролова І.Є. (Харків)

Впровадження *діялісного* стилю мислення у науковий пошук [4] призводить до утвердження *антропоцентричного* принципу в гуманітарних дисциплінах. Антропоцентризм не є новим ані для лінгвістики, ані для перекладознавства, але ще донедавна, з позицій репрезентативного стилю мислення, він лише декларувався, мова йшла скоріше про *антропофактор* – зв'язок характеристик мовленнєвого продукту із світом людини. Натомість пов'язана зі зміною світоглядних орієнтирів сучасна дискурсивна парадигма є дійсно антропоцентричною за своєю природою; бо в її термінах пріоритет належить *соціальному суб'єкту* та його *діяльності*, а мова / мовлення постає як знаряддева знакова система [1], використовувана із метою регуляції [2, 32; 3, 12; 5, 85 та ін.]. До об'єктів регуляції з-поміж інших належить *інтерперсональний аспект*, оскільки в процесі вербальної взаємодії встановлюються / підтримуються *міжособистісні* стосунки комунікантів.

Регулятивний потенціал вербальних знаків реалізується в дискурсі через конструювання смислів. Це означає, що реалізована мовна одиниця "відсилає" суб'єктів спілкування до певної ділянки концептосфери – концептуального знання. Таким чином дискурсивні смисли закорінені на знаннях, уявленнях, нормах, цінностях, асоціаціях, бо, якщо людині не відомо про щось, не може бути вибудований й відповідний смисл. За наявності концептуального знання й конструювання спільного смислу у дискурсі, цей смисл репрезентує функцію – регулятивне призначення вербальних одиниць.

Інтерперсональний аспект комунікації регулюють смисли, що релевантні стосункам між комунікантами. Зокрема, у ситуації конфлікту суб'єкт може обирати стратегію *конфронтації*, прагнучи дисгармонізувати стосунки із іншим(-и) суб'єктом(-ами) в процесі конфронтаційної мовленнєвої взаємодії.

Когнітивні підвалини формування / реалізації / розпізнання стратегічного наміру складає концептуальне знання – комунікативно-актуальний вміст концепту *CONFRONTATION / КОНФРОНТАЦІЯ*. Аналіз цього знання під кутом зору комунікативної релевантності засвідчує, що його прототипом є сукупність ознак "опозиціонування", "активність", "ворожість", котрі разом репрезентують стратегічний конфронтаційний смисл "вороже протистояння", закріплене у свідомості у вигляді ментальної моделі *МИ ВОРОГИ*. Цей смисл, наявний в усіх реалізаціях стратегії конфронтації у дискурсі, забезпечує здатність глобальної стратегії, у підґрунті якої лежить прототипне знання, управляти дискурсом, організуючи усі його лінгвальні та позалінгвальні аспекти. Конфронтаційний дискурсивний смисл водночас виступає носієм міжособистісної функції, дисгармонізуючи відносини суб'єктів спілкування.

Виконанню цієї функції слугують локальні стратегії, у підґрунті яких лежать стереотипи конфронтаційної поведінки, подані ментальними моделями *Я ВИЩЕ – ТИ НИЖЧЕ, Я ХОРОШИЙ – ТИ ПОГАНИЙ*. Стереотипне знання репрезентує прототипне у конкретизованому й сегментованому вигляді та демонструє різний ступінь згорнутості / розгорнутості, розчленування / накладання конфронтаційного смислу.

Матеріальною основою конфронтаційного смислу у дискурсі виступає висловлення, котре містить / не містить смислові опори. Такими опорами є лексичні одиниці – об'єктиватори концептуального знання, наявність яких у висловленні характеризує останній як *стратегічні перформативи*. Можливість перформативної експлікації властива не усім стратегіям. Так, стратегії аргументації, персуазивності тощо припускають таку можливість: висловлення можуть містити одиниці *argue, argument, persuade* etc. Тоді глобальна / локальна стратегія реалізується *експліцитною мовленнєвою стратегією*. Існують і стратегії, які принципово не припускають перформативної експлікації (наприклад, стратегія маніпуляції), бо така експлікація означала б "*стратегічне самогубство*".

Стратегія конфронтації не належить до останніх, однак, тим не менш, в процесі аналізу стратегічних перформативів не було зареєстровано. Це означає відсутність експліцитних мовленнєвих стратегій

конфронтації.

Висловлення, що не містять лексичних одиниць – об'єктиваторів концептуального знання репрезентують *імпліцитні мовленнєві стратегії*, котрі ми розподіляємо на *конвенціолізовані* та *неконвенціолізовані*. Перші подані висловленнями, котрі своїми властивостями сигналізують дискурсивний смисл, що може бути введеним *інференційно*. Для стратегії конфронтації такими є різнорівневі характеристики *ненормативності*, оскільки увічність визнана нормою в англомовному соціумі, а конфронтація виступає її антиподом. Неконвенціолізовані мовленнєві стратегії репрезентовані висловленнями, що не містять ані експліцитних, ані імпліцитних вербальних опор дискурсивних смислів. Тут побудова смислу відбувається емерджентно на підґрунті *пресупозиційного* виведення. Глобальна / локальні стратегії конфронтації залучають імпліцитні мовленнєві стратегії обох типів.

Із викладеного випливає, що розпізнання / передавання дискурсивних стратегічних конфронтаційних смислів потребує від перекладача суттєвих зусиль зокрема: (1) когнітивних операцій умовиводу (інференційного / пресупозиційного виведення смислу); (2) пошуку адекватних комунікативних одиниць у цільовій мові, котрі у максимальному ступені збіжні із сегментом конфронтаційного смислу (локальною стратегією) та формою його відтворення (конвенціолізованою / неконвенціолізованою мовленнєвою стратегією).

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В.И. Сложные речевые единицы (прагматика английских асиндетических полипредикативных). – К.: Высшая школа, 1989. – 132 с.
2. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность. – М.: Просвещение, 1969. – 213 с.
3. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англомовному дискурсі. – Харків: Константа, 2004. – 292 с.
4. Морозова О.І. Лінгвальні аспекти неправди як когнітивно-комунікативного утворення (на матеріалі сучасної англійської мови): Автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.04 / КНЛУ. – К., 2008. – 32 с.
5. Рудяков А.Н. Язык или почему люди говорят (опыт функционального определения естественного языка). – К.: Грамота, 2004. – 224 с.

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МАЛОГО ЖАНРУ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Чепелюк А.Д. (Суми)

Кожний текст являє собою певну синтактико-семантико-прагматичну єдність, передбачувана інтерпретація якого вже є частиною самого процесу творення тексту. Всі тексти адресуються певному читачу, від якого очікується та чи інша інтерпретація тексту. Це невідмінна умова функціонування тексту – проміжної ланки в комунікативному ланцюгу: автор(адресант)- текст (повідомлення) – читач (адресат). При підході до оцінювання та поділу текстів з перекладацько релевантної точки зору та з урахуванням прагматики впливу на читача, тексти можуть бути поділені на інформативні, експресивні, оперативні та аудіо-медіальні. Четвертий тип – аудіо-медіальні – це тексти, які можуть сприйматися лише в сполученні з невербальними засобами. Яскравими прикладами таких текстів може бути конкретна поезія (Konkrete Poesie) в німецькій літературі, де два-три та навіть одне слово при такій невербальній підтримці як певне графічне розташування може утворювати ТМФ (текст малої форми). За своєю комунікативною функцією аудіо-медіальні тексти можуть бути віднесені до одного з перших трьох типів, здебільшого до експресивного та оперативного.

Інформативний текст апелює в першу чергу до інтелекту, експресивний – до духу, до емоційної сфери; оперативний впливає на думки, позицію, точку зору, емоції адресата. Останній є домінуючим елементом мовленнєвого комунікативного акту. Оперативний текст спонукає читача до "лівої відповіді", до мовної, вербальної чи мисленнєвої реакції. Отже, якщо розглядати ієрархію текстів в цілому, то можна визначити місце ТМФ між експресивними та оперативними текстами.

ТМФ в німецькій мові – це і так звані Kurze Erzählungen (коротке оповідання), Moderne Mischform (сучасна змішана форма), Fabel (байка), Parabel (притча), Anekdote (жарт), Witz (анекдот, жарт), Kurzgedichte (короткі вірші), Konkrete Poesie (конкретна поезія), Sprichwort (прислів'я) і Aphorism (афоризм). Цікавим явищем серед ТМФ є афористичні висловлювання. Афоризм (від грецького *ἀφορισμός* – визначення, вислів) – короткий влучний оригінальний вислів. Афоризм може бути римованим і не римованим.

Zur Weggenossenschaft gehören beide Gaben-

Nicht bloß ein gleiches Ziel, auch gleichen Schritt zu haben, (Friedrich Rückert).

Zehn Küsse werden leichter vergessen als ein Kuss, (Jean Paul).

Перші афоризми не мали віршованої форми, це були повчання в галузі медицини, які приписувалися Гіппократу (470-377 р. до нашої ери). У 16 столітті з'являються наукові, філософські афоризми, які набирають літературної форми. У німецькій мові афоризм став популярним з самого початку свого існування. Засновником афористичного жанру в німецькій літературі є Георг Крістоф Ліхтенберг (1742-1799), у творчій спадщині якого налічується більше двох тисяч афоризмів різної тематики. Афоризм – мала літературна форма, яка характеризується відсутністю фабули, сюжету, наявністю фреймів, топіків. Як правило, афоризми мають різні рівні прочитання. При прочитанні поверхневого шару без перетлумачення слів афоризм перестав би бути літературним твором. Що ж робить тексти даного жанру художніми? По-перше, це їх автономність, по-друге, фонетичне оформлення: рима, інтонація, логічний наголос, паузи. Саме пауза дає можливість виділити головне,